

Uit de Bussumse Historie

De KARBO-radiator: een wonder der techniek

Bussum had in de vorige eeuw niet veel industrie. Maar een aantal Bussumse bedrijven kreeg wel een zekere bekendheid. De N.V. Continental Radiatorenfabriek was er een van. Oppericht in 1913 was dit bedrijf de oudste fabriek van plaatstaalradiatoren van ons land.

De feitelijke start van de toenmalige N.V. Radiatorenfabriek was in september 1914. De electromotoren, een pers, een vleugelpomp, een lasapparaat en de moffelovens voldeden aan de Hinderwet. Het bedrijf was gevestigd aan de rand van Bussum, ongeveer waar nu de Hocras staat, aan wat toen

Nieuwe 's-Gravelandseweg genoemd werd. In de volgende 25 jaar werd de vestiging en het machinepark verder uitgebreid, maar de fabriek kende in diezelfde periode ook moeilijke jaren. Door importproblemen als gevolg van de eerste wereldoorlog en financieel wanbeheer was het voortbestaan van het bedrijf begin 20-er jaren onzeker. De toenmalige directeur moest in 1925 het veld ruimen.

De nieuwe directeur H.W.A. van Karnebeek (1880-1946), die als technicus en manager veel ervaring had opgedaan in Nederlands-Indië, verschafte het bedrijf weer een gezonde basis.

Met zijn commerciële vaardigheden wist hij het bedrijf weer “op de kaart te zetten”. De radiatoren werden in het vervolg verkocht onder de naam KARBO. Naar verluidt samengesteld uit de namen van de directeur en zijn bedrijfsleider, ene Boverman. Er verschenen advertenties in de krant. Onder de slagzin “Onderzoekt alle dingen en neemt het beste”, werd de KARBO-radiator als de meest zuinige verwarmingsradiator voor centrale verwarming aangeprezen.

Het bedrijf presenteerde zich ook op de jaarbeurzen in Utrecht. Op de beurs van 1938 bijvoorbeeld kon ‘Continental’ melden dat KARBO-radiatoren waren geleverd aan het station en het postkantoor in Bussum, aan de Avro-studio in Hilversum en aan paleis Soestdijk. Een aantal jaren eerder (1934) organiseerde een ingenieursbureau in hotel Jan Tabak een expositie waar –zo staat het vermeld- de wonderen der techniek op verwarmingsgebied werden tentoongesteld. ‘Continental’ was er met de KARBO-radiator.

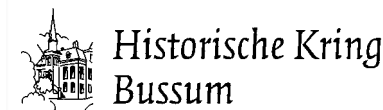
Wie vandaag naar “Continental” zoekt in Bussum, zal tevergeefs zoeken. Eind 1971 werd de sluiting van deze Bussumse fabriek, inmiddels onderdeel van Ideal Standard (Holland), aangekondigd. “Als een donderslag bij heldere hemel” voor de ongeveer 160 werknemers, waarvan

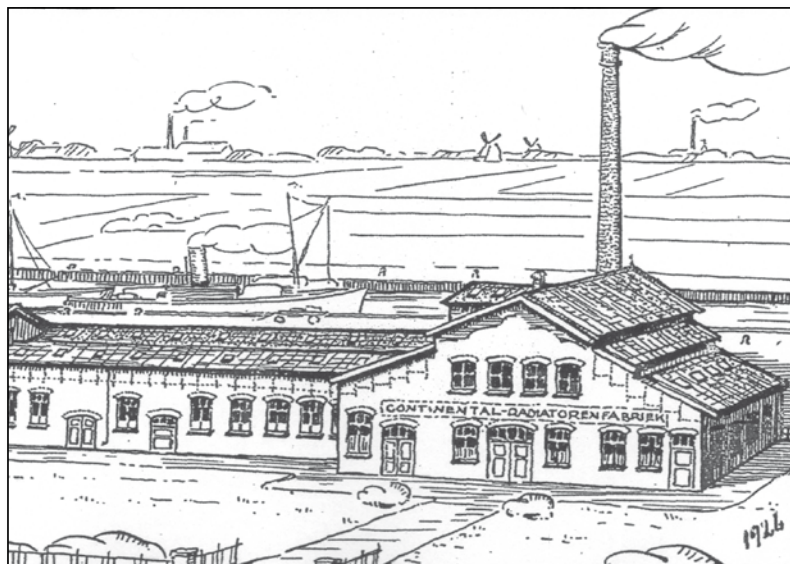
Fragment van KARBO-advertentie uit 1929

het merendeel ontslag kreeg aangezegd. Scherpere concurrentie in de verwarmingssector en achterblijvende resultaten noopten het bedrijf, dat inmiddels was overgeschakeld op massaproductie, drastisch uit te breiden – tot 10 keer zo groot. De ruimte en het aantal beschikbare woningen waren voor zo'n uitbreiding ontoereikend. Niet alleen in Bussum, maar in de gehele regio. En zo verdween na 58 jaar de fabriek van de KARBO-radiator -het Bussumse wonder der techniek op verwarmingsgebied- uit deze omgeving.

TEKST: JACQUES POISSONNIER; BRONNEN: STADS- EN STREEKARCHIEF TE NAARDEN; DE BUSSUMSCHE COURANT, GOOI- EN EEMLANDER; ILLUSTRATIES: HISTORISCHE KRING BUSSUM EN STADS- EN STREEKARCHIEF TE NAARDEN.

Huizerweg 54 - 1402 AD Bussum
Telefoon 035 691 29 68
www.historishekringbussum.nl

Radiatorfabriek in 1926